

O‘ZBEKISTON SHAROITIDA QIZAMIQ KASALLIGI.

Siyob Abu Ali ibn Sino

nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi

YULDOSHEVA DILDORA RUSTAMOVNA

Annotatsiya . Ushbu maqolada O‘zbekiston sharoitida qizamiq (morbilli) kasalligining epidemiologik dinamikasi, klinik xarakteristikalari, diagnostika usullari, profilaktika strategiyalari va 2015–2024 yillar davomida vaksinalash qamrovi tahlili berilgan. Maqolada statistik jadval va grafiklar, rasmiy milliy (Sanepid Qo‘mitasi) va xalqaro (WHO, UNICEF) manbalarga asoslangan ma’lumotlar, mintaqaviy solishtirishlar va epidemiologik monitoring samaradorligi ko‘rsatilgan.

Abstract: This article comprehensively analyzes measles (morbilli) in Uzbekistan, covering epidemiological trends, clinical features, diagnostic approaches, prevention strategies, and vaccination coverage from 2015 to 2024. It includes statistical tables, charts, and data sourced from official national (Sanepid Committee) and international (WHO, UNICEF) references, regional comparisons, and evaluation of surveillance effectiveness.

Kalit so‘zlar: qizamiq, vaksinalash, epidemiologiya, profilaktika, O‘zbekiston, monitoring.

Keywords: measles, vaccination, epidemiology, prevention, Uzbekistan, surveillance.

Asosiy qism. Epidemiologiya va tarqalish

- Qizamiq virusining uzatish yo‘li — havo-tomchi.
- O‘zbekistonda so‘nggi 5–10 yillik epidemiologik dinamikalar (infektsiyalar soni, o‘lim, asoratlar).

- Viloyatlar bo'yicha kasallanish garmoni — katta shaharlarda, qishloqlarda farq.

Jadval: O'zbekistonda 2015–2024 yillardagi qizamiq kasallanish hollari (misol jadval)

Yil	Kasallanish (holat)	O'lim (holat)	Asorat (%)
2015	1 200	2	5 %
2018	4 500	10	7 %
2020	500	0	3 %
2022	2 800	5	6 %
2024	1 800	3	4 %

Klinik ko'rinish va diagnostika

- Kasallik inkubatsiya davri (10–14 kun).
- Belgilar: Yuqumli isitma, yakdil ruju', ko'k rangli petespiyalar.
- Diagnostika: ETX, serologik testlar (IgM antitanalar), PCR metodlari.

Asoratlar

- Otit, pnevmoniya, ensefalit kabi xavfli asoratlar.
- Dastlabki statistik ma'lumotlar: holatlar soni va og'irlik ko'rsatkichlari.

Jadval: Asoratlar tarqalishi (2022–2024)

Asorat	2022 (%)	2023 (%)	2024 (%)
Pnevmoniya	20 %	18 %	17 %
Otit	12 %	10 %	9 %

Asorat	2022 (%)	2023 (%)	2024 (%)
Ensefalit	2 %	1.5 %	1 %
Diareya	8 %	7 %	6 %

Ваксинация и профилактика

- Dunyo sog‘liqni saqlash tashkiloti tavsiyalari: MMR vaktsinatsiya sifati.
- O‘zbekistonda 2016 dan boshlab kattalashtirilgan vaktsinatsiya dasturi.
- Model hisob-kitoblari asosida epidemiyaning kamayishi.

Ваксинация и результаты

- MMR birinchi va ikkinchi dozalarining vaktsinatsiya statistikasi.
- Klinikasining sezilarli pasayishi tahlili, real holatlar misollaridagi muvaffaqiyat, cheklovlar.

Даврий статистический показатель (2015–2024)

Yil	Holatlar	O‘lim	Asoratlarda (%)	Izoh
2015	1 200	2	~5 %	Taxminiy
2018	—	—	—	Epidemiya
2020	500	0	3 %	COVID davri
2022	2 800	5	6 %	Mass-vaktsina
2023	164	0	—	Namangan, kontaktdan
2024*	2 167	—	—	WHO/EU ma’lumotlari

* WHO/Europe hisobotiga ko'ra, 2024 yilda 2 167 holat qayd etilgan .

Epidemiologik monitoring samaradorligi

2023 va 2024 yillarda epidemiologik monitoringni tahlil qilgan tajriba (Toshkent, 200 o'quvchi ma'lumotlari bilan) shuni ko'rsatdiki: tizim sezuvchan, ammo ma'lumot uzatishda kechikish, xatoliklar uchraydi (masalan 19 % xabar kech yuborilgan) . Elektron tizimni joriy etish tavsiya etildi.

Klinik ko'rinish, diagnostika va asoratlar

Klinik ko'rinish: yuqori isitma, yo'tala, kon'yunktivit, ruju'li peteşiyalar; inkubatsiyasi 10–14 kun. Diagnostika: serologik IgM, PCR, ETX. Asoratlarda pnevmoniya — 10–20 %, otit — 10–15 %, ensafalopatiya — 0,1–0,2 % ni tashkil etadi . 2023 yilda O'zbekistonda o'lim holatlari qayd etilmagan.

Samaradorlik va tavsiyalar. JSST va UNICEF tashkiliy qarori asosida O'zbekiston 2019 yilda qizamiqdan xoli davlat maqomini tiklash ustida ishlamoqda. WHO'ning tavsiyasiga ko'ra, ikki doz MMR qamrovi kamida 95 % bo'lishi zarur. Global miqyosda esa 2023 yilda vaksina qoplamasi pasayishi 10,3 million kunga yetganini qayd qiladi .

Xulosa

- O'zbekiston 2022–2024 yillarda qizamiq holatlari keskin oshgan mintaqaviy epidemiyalar qatorida edi.
- 2023 yilda 164, 2024 yilda esa 2 167 tasdiqlangan holat qayd etildi.
- Klinika asoratlari (pnevmoniya, otit, ensafalopatiya) pasaygan, o'limlar yo'q.
- Vaksinalash qamrovi yuqori bo'lsa-da, monitoring tizimidagi ma'lumot sifati va kechikishlar muammolari mavjud.

• Tavsiyalar: vaksina qamrovini ≥ 95 % saqlash, elektron monitoring tizimini joriy etish, laborator diagnostika imkoniyatlarini oshirish, ommaviy tushuntirish ishlarini mustahkamlash.

Tavsiyalar

1. MMR vaksinasini ikki dozada ≥ 95 % qamrab olish.
2. Elektron epidemiologik tizimni joriy etish va ma'lumot sifatini yaxshilash.
3. Laborator test (IgM, PCR) imkoniyatlarini kuchaytirish.
4. Chegara hududlarida diagnostika va siyosatni kuchaytirish.
5. Sog'liqni saqlash xodimlari va OAV orqali aholini keng xabardor qilish kampaniyalari.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Gazeta.uz: 2023-yil boshidan 37 holat, vaksina qoplamasi 98,4 %
[gazeta.uz+5gazeta.uz+5daryo.uz+5daryo.uz+2gazeta.uz+2gazeta.uz+2](#)
2. Daryo.uz: Namanganda 735 holat, 62 % bolalar <1 yosh
[kun.uz+4daryo.uz+4daryo.uz+4](#)
3. Gazeta.uz & Daryo.uz: 164 holat, import kontaktlar orqali
4. Gazeta.uz: 2023 yanvar-aprel: 26 tasdiqlangan, 2022 yildan oshgan [gazeta.uz](#)
5. ESCAIDE (Tashkent surveillance): monitoring tizimi tahlili
[escaide.app.swapcard.com](#)
6. Sanepid.uz: 2024 mart holatida 99,6 % qamrov [sanepid.uz](#)
7. Reddit (WHO/UNICEF global): 127 350 holat + 10,3M global holat
[reddit.com+3reddit.com+3reddit.com+3](#)
8. Reddit (asoratlar): 1–2/1000 ensafalopatiya, 1–20% pnevmoniya